

Pruzbol 6

”ט כסלו התשפב | Drisha Institute for Jewish Education | Rabbanit Leah Sarna

1. Mishnah Sheviit 10:8-9

One who returns a debt [after] the seventh year, the [creditor] must say to [the debtor]: “I remit it.” But [the debtor] should say: “Even so [I will repay it].” [The creditor] may then accept it from him, because it says: “And this is the word of the release” (Deuteronomy 15:2). Similarly, when [an accidental] killer has been exiled to a city of refuge, and the citizens want to honor him, he must say to them: “I am a murderer.” If they say: “Even so, [we want to honor you], then he may accept [the honor] from them, because it says: “And this is the word of the murderer” (Deuteronomy 19:4).

One who repays his debts after the seventh year, the sages are pleased with him. One who borrows from a convert whose sons had converted with him, the debt need not be repaid to his sons, but if he returns it the sages are pleased with him. All movable property can be acquired [only] by the act of drawing, but whoever fulfills his word, the sages are well pleased with him.

2. Bartenura on Mishnah Sheviit 10:8:4

שנאמר וזה דבר השמטה – meaning to say that mere speech that he emits from his lips that he cancels is enough, and the first word that he stated, “I cancel” is sufficient, and he does not need to say and repeat, as it states (Deuteronomy 15:2): “This shall be the nature [of the remission],” you have nothing other than the first word, and similarly (Deuteronomy 19:4): “Now this is the case [of the manslayer who may flee there and live].”

3. Gittin 37a:17-37b:8

§ We learned in a mishna there (*Shevi'it* 10:8): In the case of **one who repays a debt to his friend during the Sabbatical Year**, the creditor **must say to him: I abrogate the debt, but if the debtor then said to him: Nevertheless, I want to repay you, he may accept it from him, as it is stated: “And this is the manner [*devar*] of the abrogation”** (Deuteronomy 15:2). From the fact that the verse employed a term, *devar*, that can also mean: This is the statement of the cancellation, the Sages derived that the creditor must state that he cancels the debt, but he is allowed to accept the payment if the debtor insists on repaying. **Rabba said: And the creditor is permitted to lift up his eyes**

משנה שביעית י'ח'-ט'

המחזיר חוב בשביעית, יאמר לו משמט אני. אמר לו אף על פי כן, יקבל ממנו, שנאמר (דברים ט) וזה דבר השמטה. כיוצא בו, רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו, יאמר להם, רוצח אני. אמרו לו, אף על פי כן, יקבל מהם, שנאמר (שם יט) וזה דבר הרוצח:

המחזיר חוב בשביעית, רוח חכמים נוחה ממנו. הלוה מן הגר שנתגירו בניו עמו, לא יחזיר לבניו. ואם החזיר, רוח חכמים נוחה ממנו. כל המטלטלין, נקנין במשיכה. וכל המקיים את דברו, רוח חכמים נוחה ממנו:

ברטנורא על משנה שביעית י'ח':ד'

שנאמר וזה דבר השמטה. כלומר דבור בעלמא שמוציא מפיו שהוא משמט דיו, ובדבור ראשון שאמר משמט אני סגי ואין צריך שיאמר וישנה שנאמר וזה דבר, אין לך אלא דבור ראשון, וכן וזה דבר הרוצח:

גיטין ל"ז א' י"ז-ל"ז ב' ח'

תנן הַתָּם הַמְחִזִּיר חוֹב לְחֵבִירוֹ פְּשִׁיעֵית צָרִיף נְשִׂיאֵמֵר לוֹ מְשַׁמֵּט אָנִי וְאִם אָמַר לוֹ אֶף עַל פִּי כֵן יִקְבַּל הַיָּמֵנוּ שְׁנֵאֵמֵר וְזֶה דְבַר הַשְּׁמֵטָה

אמר רבא ותלי ליה עד דאמר הקי

to him hopefully, demonstrating that he wishes to accept the payment, **until** the debtor **says this**, that he nevertheless wishes to repay him. **Abaye raised an objection** to Rabba's statement from a *baraita*: **When** the debtor **gives** the creditor payment for a debt that has been canceled **he should not say to him: I give this to you** in payment of **my debt**; rather, **he should say to him: This is my money and I give it to you as a gift**. This indicates that the debt is repaid only by the initiative of the debtor. Rabba **said to him**: The creditor is permitted to **lift up** his eyes **to him** hopefully **as well, until** the debtor **says this**, that he gives it as a gift, but the initiative may come from the creditor. The Gemara relates: There was a man by the name of **Abba bar Marta, who is** also known as **Abba bar Minyumi, from whom Rabba was** attempting to **collect a debt. He brought it to him in the Sabbatical Year**. Rabba **said to him: I abrogate** this debt. Abba bar Marta **took** the money **and left. Abaye came** before Rabba and **found that he was sad**. Abaye **said to him: Why is the Master sad?** Rabba **said to him: This was the incident** that occurred, explaining that Abba bar Marta understood his statement literally and did not repay the debt. Abaye **went to** Abba bar Marta, and **said to him: Did you bring the money to the Master? He said to him: Yes**. Abaye **said to him: And what did he say to you? He said to him** that Rabba had responded: **I abrogate** this debt. Abaye **said to him: And did you say to him: Nevertheless, I want to repay you?** Abba bar Marta **said to him: No**. Abaye **said to him: But if you had said to him: Nevertheless, I want to repay you, he would have taken it from you. Now, in any event, bring it to him and say to him: Nevertheless, I want to repay you**. Abba bar Marta **went and brought** the money **to Rabba and said to him: Nevertheless, I want to repay you, and Rabba took it from him**. In the end, Rabba **said: This Torah scholar was not knowledgeable from the beginning**, as it was necessary to teach him how to react.

§ **Rav Yehuda says** that **Rav Nahman says: A person is deemed credible to say: I had a *prosbol* and I lost it**, and collect payment of his debt. The Gemara explains: **What is the reason** for this? **Since the Sages instituted the *prosbol*** in a manner that allows anyone to write one without difficulty, in a situation such as this **one does not leave aside a permitted item**, i.e., collecting a debt after having written a *prosbol*, **and eat a forbidden item**, i.e., collecting a debt without having written a *prosbol*. **When they would come before Rav** with a case where a creditor who did not have a *prosbol* was demanding payment of a debt after the Sabbatical Year, **he would say to the creditor: Did you have any *prosbol* and it was lost?** The Gemara explains that **this is a case where** the directive of the verse: **“Open your mouth for the mute”** (Proverbs 31:8) is applicable; this is not considered an intervention on behalf of one party, as it is only providing assistance for someone who was unaware of a claim that he should make. The Gemara challenges: **Didn't we learn** in a mishna (*Ketubot* 89a): **And similarly, a creditor who presents a promissory**

איתבייה אבני כשהוא נותן לו אל יאמר לו
בחובי אני נותן לה אלא יאמר לו שלי הן
ובמתנה אני נותן לה

אמר ליה תלי ליה נמי עד דאמר הכי

אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה
מסיק ביה רבה זוזי איתנהו ניהליה
בשביעית אמר ליה משמט אני שקלינהו ואזיל
אתא אבני אשפחיה דהוה עציב אמר ליה
אמאי עציב מר אמר ליה הכי הוה מעשה אזיל
לגביה אמר ליה אמטית ליה זוזי למר אמר
ליה אין אמר ליה ומאי אמר לה אמר ליה
משמט אני אמר ליה ואמרת ליה אף על פי כן
אמר ליה לא אמר ליה ואי אמרת ליה אף על
פי כן הוה שקלינהו מינה השתא מיהת
אמטינהו ניהליה ואימא ליה אף על פי כן אזיל
אמטינהו ניהליה ואמר ליה אף על פי כן
שקלינהו מיניה אמר לא הוה ביה דעתא ברהאי
צורבא מרבנן מעיקרא

אמר רב יהודה אמר רב נחמן גאמן אדם לומר
פרוסבול הנה בנדי ואבד ממני מאי טעמא כיון
דתקיננו רבנן פרוסבול לא שביק היתירא
ואכיל איסורא

כי אתו לקמיה דרב אמר ליה מידי פרוסבול
הנה לה ואבד כגון זה פתח פיה לאלם הוא

תנו וכן בעל חוב שמוציא שטר חוב ואין עמו

פְּרוֹסְבוּל הָרִי אֵלָיו לֹא יִפְרְעוּ תַנְאֵי הִיא דְתַנְיָא
הַמוֹצִיא שְׁטֵר חוֹב צָרִיךְ שְׂיָהָא עִמּוֹ פְּרוֹסְבוּל
וְחֻכְמִים אוֹמְרִים אֵינּוּ צָרִיךְ

note unaccompanied by a *prosbol*, these debts may not be collected.
This demonstrates that even if a creditor himself claims that he had written a *prosbol* but it was lost, his claim is not accepted and the debt is canceled. The Gemara answers: It **is** a dispute between *tanna'im*, as **it is taught** in a *baraita*: With regard to **one who presents a promissory note** after the Sabbatical Year, **he must present a *prosbol* along with it** in order to collect payment, **and the Rabbis say: He does not need** to present a *prosbol*, as it is assumed that he wrote one.

4. רש"י על גיטין ל"ז ב:א'-ח':א'

המחזיר חוב לחבירו בשביעית - בזמן שהשביעית נוהגת ועברה עליו שביעית ואח"כ החזירו ולא שהחזירו בשביעית עצמה דא"כ לא הוה צריך למימר משמט אני דקי"ל אין שביעית משמטת אלא בסופה: צריך - המלוה שיאמר לו משמט אני: ואם אמר לו אע"פ כן - אני רוצה להחזירו לך: שנאמר וזה דבר השמטה - צריך לומר דיבור של שמיטה: ותלי ליה - אם היה רוצה לחזור בו יתלנו על עץ אם גברה ידו עד דאמר ליה אע"פ כן: עד דאמר הכי - במתנה אני נותן לך ואין כאן משום לא יגוש דלא בבי דינא קתבע ליה ולא משום חוב: הוה מסיק ביה רבה זוזי - היה נושה בו מעות רבה היה המלוה: אזל לגביה - אביי אתא לגבי אבא בר מרתא: אמר - רבה לא הוה ביה דעתא בהאי מדרבנן מעיקרא דהוה ליה למימר אע"פ כן: כיון דתקון רבנן פרוזבול - ומצי למיגבי בהיתרא: לא שביק היתירא - דמלוה בלא פרוזבול למימר הוה לי ואבד ואכיל איסורא: הרי אלו לא יפרעו - בכתובות בפרק הכותב אלמא לא מהימן לומר היה לי ואבד דעל כרחיך בדטעין היה לי ואבד עסקינן דאי לאו הכי צריכא למימר דשביעית משמטת: אינו צריך - דנאמן לומר אבד:

5. תוספות על גיטין ל"ז ב:ד':א'

לא שביק היתירא ואכיל איסורא - אומר ר"ת דמהאי טעמא נאמן אפי' בלא שבועה:

6. תלמוד ירושלמי שביעית ל' ב:א'

המחזיר חוב בשביעית אומר לו משמט אני רב הונא אמר בשפה רפה והימין פשוטה לקבל

7. מאירי על גיטין ל"ז ב:ב'

מעשה אין צריך לומר שהמחזיר חובו בשביעית יקבלנו שהרי אף לתבעו רשאי ואפי' בכ"ט באלול יכול לתבע ולנגוש או לכתוב פרוזבול וזה שאמרו כאן המחזיר חוב לחברו בשביעית פירושו לאחר שעברה שביעית וכבר אמרו במשניות שביעית על המחזיר שרוח חכמים נוחה הימנו אלא שאמרו עכשו על המלוה שצריך שיאמר לו משמט אני ואם אומר לו הלה אעפ"כ יקבל ואם לא אמר אעפ"כ רשאי הלה לעכבו בדברים עמו ולהעמידו כתליה שלא לילך עם המעות אלא שישבנו בדברים היאך הלוה לו מעותיו לאהבתו אלא שמצד המצוה הוא משמט ושמצות ההשמטה על המלוה אלא שהלוה יכול לפרוע אם ירצה אלא שהוא מודיעו שאינו יכול לתבעו עד שיאמר הלה אע"פ שאינך רשאי לתבע רוצה אני לפרוע ולא בחוב אני נותן לך אלא כעין מתנה וכל שאמר כן יקבל מיד וזהו ענין ותלי ליה וגדולי הרבנים מפרשים שאם לא אמר אעפ"כ המלוה

כופהו בכך ומלשון תלה ליה לפפי ואין הדברים נראין ויש מפרשים שאומר לו משמט אני ותולה עיניו בכיס עד שירגיש הלה שמעותיו הוא רוצה עד שיתבייש הלה ויאמר לו אעפ"כ וכן שיאמר לא בחובי אני נותן וכו' וזהו שאמרו בתלמוד המערב משמט אני בשפה יפה והימין פשוטה לקבל ומ"מ אם הלך לו הלה כשאמר לו משמט אני רשאי הוא להודיע צערו לאחרים ורשאים אחרים לילך ללוה מאליהם שלא בשליחות המלוה לומר לו לא יפה עשית שהיה לך לומר אעפ"כ ולא עוד אלא שאם מתיראים שהלוה יהא מושך ידו מלחזור אצל המלוה מחשש שמא יגרום חטאו ויקבל מותר לבא עמו בתחבולות ובמתק דברים כלומר היאך לא אמרת לו אעפ"כ להפיס דעתו וכי סבור אתה שאף כשתאמר כן יקבלנו וכיוצא בדברים אלו ואם חזר להביא לו מעותיו ולומר לו ואעפ"כ יקבל וכן כל כיוצא באלו:

8. Mishneh Torah, Sabbatical Year and the Jubilee

9:28-29

[Regarding] anyone who returns a loan, over which the seventh year has passed – the spirit of the Sages is pleased with him. However the creditor must say to the borrower, "I release the debt, and you have already been exempted from me." If he [then] said to him, "Nevertheless, I want you to accept it," he may accept it from him. For it is stated (Deuteronomy 15:2), "he shall not exact" – and he surely did not exact [it]. But he should not say to him, "I am giving it to you as my obligation." Rather, he should say, "It is mine and I am giving you a present."

If he returned the money but did not say this to him, [the creditor] should circle around it with words, until [the borrower] says, "It is mine and I have given it to you as a present." But if he did not say [this], he should not take [it] from him. Rather [the borrower] should take his money and go.

9. Mishnah Ketubot 9:9

In a case where a woman **produced a bill of divorce and it was unaccompanied by a marriage contract**, and she demands that her husband pay her marriage contract, **she collects** payment of **her marriage contract**, and he cannot claim that he already paid it. If she produced **a marriage contract, and it was unaccompanied by a bill of divorce**, and **she says: My bill of divorce was lost, and he says:** Just as your bill of divorce was lost, so too **my receipt** for the payment of your marriage contract **was lost; and likewise**, in a case of **a creditor who produced a promissory note** after the Sabbatical Year, **unaccompanied by a document that prevents the Sabbatical Year from forgiving an outstanding debt [prosbol]**, and

משנה תורה, הלכות שמיטה ויובל

ט"כ"ח-כ"ט

כָּל הַמְחֲזִיר חוֹב שֶׁעָבְרָה עָלָיו שְׁבִיעִית רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הַיָּמֵנוּ. וְצָרִיד הַמְלִוָּה לֹאמַר לַמְחֲזִיר מִשְׁמִיט אָנִי וְכָבֵר נְפֻטְרָת מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ אִף עַל פִּי כֵן רְצוֹנִי שֶׁתִּקְבֵּל יִקְבֵּל מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו ב) "לֹא יִגַּשׁ" וְהָרִי לֹא נִגַּשׁ. וְאֵל יֹאמַר לוֹ בְּחֻבִּי אָנִי נוֹתֵן לָךְ אֶלָּא יֹאמַר לוֹ שְׁלִי הֵם וּבְמִתְנֶה אָנִי נוֹתֵן לָךְ:

הַחֲזִיר לוֹ חוֹבוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כֵּן. מִסִּבַּב עִמּוֹ בְּדְבָרִים עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ שְׁלִי הֵם וּבְמִתְנֶה נִתְתִּים לָךְ. וְאֵם לֹא אָמַר לֹא יִקְבֵּל מִמֶּנּוּ אֶלָּא יִטַּל מִעוֹתָיו וְיִלָּךְ לוֹ:

משנה כתובות ט:ט

הוֹצִיָּאָה גֵּט וְאִין עִמּוֹ כְּתֻבָּה, גוֹבֵה כְּתֻבָּתָהּ. כְּתֻבָּה וְאִין עִמָּה גֵּט, הִיא אוֹמֶרֶת אֲבָד גֵּטִי וְהוּא אוֹמֵר אֲבָד שׁוֹבְרִי, וְכֵן בְּעַל חוֹב שֶׁהוֹצִיָּא שֵׁטֶר חוֹב וְאִין עִמּוֹ פְּרוּזְבוּל, הָרִי אֵלָיו לֹא יִפְרְעוּ. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מִן הַסְּכָנָה וְאִילָךְ, אִשָּׁה גוֹבֵה כְּתֻבָּתָהּ שֶׁלֹּא בִגֵּט, וּבְעַל חוֹב גוֹבֵה שֶׁלֹּא בְּפְרוּזְבוּל.

demanded payment of the debt, **these debts may not be collected. Rabban Shimon ben Gamliel says: From the time of danger and onward**, after the ruling authorities banned the performance of mitzvot, people would destroy a bill of divorce or a *prosbol* immediately after they were signed, **a woman collects payment of her marriage contract without a bill of divorce, and a creditor collects debts owed to him without a *prosbol*.** The assumption is that due to the circumstances these documents were written but were not preserved.

10. טור, חושן משפט ס"ז:ל"ד

א"ר נחמן נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד. כתב בעל העיטור שאין הלכה כרב נחמן אלא כסתם משנה שאינו נאמן וכן דעת רב אלפס וא"א הרא"ש ז"ל פסק כר"נ שהוא נאמן ולא עוד אלא שפותחין לו שמא פרוזבול היה לך ואבד ואם אמר כן נאמן וכן אם אומר המלוה תנאי היה בינינו שלא תשמטני שביעית או הקפת חנות היה או שאר דברים שאין שביעית משמטתו נאמן במגו דאי בעי אומר פרוזבול היה לי ואבד והרמ"ה כתב שהיא נאמן אבל צריך שבועה ואפילו בשבועה לא מהימן אלא באתרא דנהיגי למכתב פרוזבול אבל באתרא דלא נהיגי למכתב פרוזבול לא מהימן וא"א הרא"ש ז"ל הביא בפסקיו דברי ר"ת שכתב שנאמן בלא שבועה ולא חילק בו ובתשובת שאלה כתב מה ששאלת אם נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד האמת שכתבו רבותינו שנאמן אפי' בלא שבועה ואני לא סמכתי מעולם על זה משום דלא שכיחי האידינא כותבי פרוזבול וגם אין איסור לשמיטת כספים ידוע להמון העם ולא מחזיקין ליה איסורא ולאהדורי בתר היתירא ולכתוב פרוזבול וכשהיה בא לפני אחד וטען פרוזבול היה לי ואבד הייתי שואלו מהו פרוזבול ולמה כתבת אותו ומי הוא שכתבו לך עד שהיה נתפס בשקרו ומעולם לא זכה לפני אדם באשכנז בטענה זו:

11. שולחן ערוך חושן משפט ס"ז:ל"ג

נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ולא עוד אלא שפותחין לו שמא פרוזבול היה לך ואבד ואם אמר כן נאמן: הגה ואם לא פתחו לו הב"ד ויצא מב"ד וחזר ואמר פרוזבול היה לי אם הוא קודם פסק דין נאמן אבל אם הוא לאחר פסק דין א"נ (ב"י בשם הרשב"א):

12. שולחן ערוך חושן משפט ס"ז:ל"ו

המחזיר חוב שעברה עליו שביעית יאמר לו המלוה משמט אני וכבר נפטרת ממנו אמר לו אעפ"כ רצוני שתקבל יקבל ממנו ואל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הם במתנה אני נותן לך החזיר לו חובו ולא אמר לו כן מסבב עמו בדברים עד שיאמר לו שלי הם ובמתנה נתתי לך ואם לא אמר לא יקבל ממנו אלא יטול מעותיו וילך לו: